

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра вікової та педагогічної психології

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВК 31 Робота з групами девіантних підлітків
(шифр і назва навчальної дисципліни)

спеціальність 053 Психологія
(шифр і назва спеціальності)

овітньо-професійна програма Практична психологія
(назва спеціалізації)

освітній ступінь бакалавр
(бакалавр/магістр)

інститут, факультет, Психолого-природничий
(назва інституту, факультету,)

2019 – 2020 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни *ВК31 «Робота з групами девіантних підлітків»* для здобувачів освітнього ступеня *бакалавр* галузі знань *05 Соціальні та поведінкові науки* спеціальності *053 Психологія* за освітньо-професійною програмою *Практична психологія*.

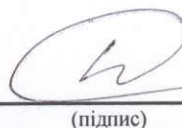
Мова навчання: українська

Розробник: **Луцик Г.О., викладач**

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри вікової та педагогічної психології *

Протокол від « 27 » серпня 2019 року № 7

Завідувач кафедри
вікової та педагогічної психології

(проф. Павелків Р.В.)
(прізвище та ініціали)

Робочу програму схвалено навчально-методичною комісією факультету за спеціальністю 053 Психологія

Протокол від “ 17 ” вересня 2019 року № 6

Голова навчально-методичної комісії

(Сяська І.О.)
(прізвище та ініціали)

© Луцик Г.О., 2019

© РДГУ, 2019

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань <i>05 Соціальні та поведінкові науки</i> (шифр і назва)	Вибірковий компонент	
Модулів – 2	Спеціальність : <i>053 Практична психологія</i> (шифр і назва) — Освітньо-професійна програма <i>Першого рівня вищої освіти</i>	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 3		2-й	—
Індивідуальне науково-дослідне завдання		Семестр	
Загальна кількість годин – 120		3-й	—
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2,6 самостійної роботи студента – 4	Освітній ступінь: <i>бакалавр</i>	—	
		Практичні, семінарські	
		—	
		Лабораторні	
		48 год	—
		Самостійна робота	
		72 год	—
		Вид контролю: залік	
Передумови для вивчення дисципліни (перелік дисциплін, які мають бути вивчені раніше): загальна психологія, соціальна психологія, вікова психологія, педагогічна психологія, патопсихологія, психодіагностика, педагогіка, філософія, історія, економіка.			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Робота з групами девіантних підлітків» є:

1. Ознайомити студентів з теорією і практикою дослідження проблеми девіантної поведінки у психологічній науці.

2. Навчити майбутніх психологів розуміти та аналізувати першоджерела, перетворювати їх з матеріалу для ознайомлення на матеріал для дослідження.

3. Формувати картину цілісного сприйняття світу через взаємозв'язок споріднених предметів, розуміння багатогранності психологічної науки.

Досягнення мети забезпечується за рахунок виконання вправ та індивідуальних завдань, спрямованих на розвиток креативності майбутніх фахівців. В процесі навчання формуються такі риси особистості, як самостійність у розвитку пізнавальних інтересів, логіка і здатність аналітичного мислення, відповідальність під час прийняття рішень, пам'ять, увага, мовна інтуїція, вміння та навички самостійної та колективної роботи тощо.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Робота з групами девіантних підлітків» є:

- визначити методи застосування психологічних знань у роботі з підлітками-девіантами;

- розуміти значення психологічних досліджень проблеми девіантної поведінки підлітків;

- засвоїти зміст та завдання психологічних досліджень проблеми девіантної поведінки підлітків;

- сприяти застосуванню психологічних знань у практиці роботи психолога з підлітками-девіантами.

Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованим у термінах результатів навчання у Стандарті).

Згідно з вимогами стандарту дисципліна забезпечує набуття студентами компетентностей:

I. Інтегральна компетентність – здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері професійної діяльності та у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів психологічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог.

II. Загальні компетентності:

1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

2. Здатність планувати та управляти часом.

3. Здатність застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях професійної діяльності.

4. Знання та розуміння предметної області та специфіки професійної діяльності психолога.

5. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні, здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

6. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

8. Здатність бути критичним і самокритичним.

9. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

10. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

11. Навички міжособистісної взаємодії, здатність працювати в команді.

12. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань).

13. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

14. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

III. Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

1. Знання категоріально-понятійного апарату девіантології.

2. Вміння самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію щодо особистості підлітків девіантної поведінки, індивідуально-психологічні, вікові та гендерні аспекти девіантної поведінки з різних джерел.

3. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій з метою вивчення особистості підлітків-девіантів.

4. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження індивідуально-психологічних особливостей підлітків-девіантів.

5. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації психологічного характеру щодо особливостей роботи з групами девіантних підлітків.

6. Уміння організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову) підліткам-девіантам, їх батькам, педагогам. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу щодо зниження негативних проявів поведінки підлітків-девіантів.

7. Здатність усвідомлювати межі своєї компетентності та дотримуватися норм професійної етики.

8. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

9. Навички міжособистісного спілкування та роботи в команді у процесі професійної діяльності у взаємодії із підлітками-девіантами, їх батьками, педагогами.

10. Уміння адаптуватися до нових ситуацій та здатність до професійної мобільності.

Програмні результати навчання

1. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

2. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.

3. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.

4. Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження.

5. Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки.

6. Презентувати результати власних досліджень усно / письмово для фахівців і нефахівців.

7. Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника.

8. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.

9. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.

3. Очікувані результати навчання:

Інтегративні кінцеві програмні результати навчання, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна: здатність до самонавчання, дослідницькі уміння, навички роботи з інформацією, здатність генерувати нові ідеї.

Результати навчання для дисципліни:

- Здатність продемонструвати глибинні знання і розуміння особливостей поведінки підлітків-девіантів.

- Уміння обирати і застосовувати методологію та інструментарій психологічного дослідження при реалізації теоретичних і практичних завдань у роботі з підлітками-девіантами.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовний модуль 1. Теоретичні аспекти девіантної поведінки у підлітковому віці

Тема 1. Девіантна поведінка як предмет наукового пізнання.

Зміст поняття «девіантна поведінка» у сучасній психологічній науці. Теоретичні підходи до аналізу девіантної поведінки: філософський, правовий, соціологічний, біологічний, психологічний, педагогічний.

Девіантна поведінка у екзистенційній психології: екзистенціальна фрустрація і екзистенціальний вакуум (В. Франкл); екзистенціальні протиріччя (Е. Фромм). Девіантна поведінка в гуманістичній психології: блокування процесу самоактуалізації (К. Роджерс). Девіантна поведінка з позиції психоаналітичного напрямку (З. Фрейд, К. Юнг, А. Адлер, О. Ранк, Е. Берн). Девіантна поведінка як результат навчання (І. Павлов, Дж. Уотсон, Б. Скінер). Девіантна поведінка з позиції соціально-когнітивної теорії (А. Бандура).

Тема 2. Нормативна регуляція соціальної поведінки та поведінкові відхилення

Поняття соціальних норм, їх роль у соціалізації індивіда. Функції соціальних норм. Класифікація соціальних норм. Регулювання соціальних взаємин. Особливості соціальної ситуації розвитку підлітків. Поняття нормативної регуляції поведінки та її вплив на поведінку особистості. Поведінкові відхилення. Історична та соціально-психологічна сутність поняття норми як визначальної основи розуміння девіантності.

Тема 3. Чинники девіантної поведінки особистості

Поняття про детермінацію девіантної поведінки. Основні підходи до пояснення причин девіантної поведінки: психоаналітичний, когнітивний, гуманістичний. Зовнішні умови соціального середовища як причини девіантної поведінки. Внутрішньоособисті причини девіантної поведінки.

Чинники, що зумовлюють девіантну поведінку особистості: соціальні, соціально-психологічні, психолого-педагогічні, індивідуально-психологічні. Важковиховуваність та її витоки. Когнітивний дисонанс. Гіперздібності.

Суб'єктивні (генетичні, психологічні) та об'єктивні (мікросоціальні та макросоціальні) чинники виникнення девіантної поведінки.

Тема 4. Сім'я як соціально-педагогічний чинник девіантної поведінки

Сім'я як інститут соціалізації дитини. Види сімей. Стилі сімейного виховання. Чинники соціального ризику, що негативно позначаються на функціях сім'ї. Поняття неблагополучної сім'ї. Педагогічно неспроможні сім'ї. Класифікація відхилень у поведінці дітей у сім'ї. Соціально-психологічний супровід сімей з дітьми-девіантами. Етапи роботи психолога з сім'єю підлітка-девіанта. Методики вивчення впливу сім'ї на виникнення девіацій.

Тема 5. Заклади освіти як чинники девіантної поведінки підлітків

Заклад освіти як інститут соціалізації підлітків. Форми негативних педагогічних впливів у школі. Стилі педагогічного спілкування. Особливості ставлення педагога до дитини з девіантною поведінкою. Психолого-педагогічні рекомендації щодо забезпечення у школі позитивного мікроклімату. Методики виявлення труднощів шкільної соціалізації.

Тема 6. Група ровесників як чинник девіантної поведінки

Поняття та функції референтної групи. Неформальні угруповання неповнолітніх. Підліткова субкультура як інститут соціалізації. Чинники, які спричиняють переростання стихійних та спонтанних вуличних груп у протиправні. Конформізм підлітків. Методики вивчення впливу групи на особистість неповнолітнього.

Тема 7. Проблема класифікації поведінкових відхилень

Поняття про класифікацію девіантної поведінки. Психологічна класифікація девіантної поведінки. Медична класифікація девіантної поведінки. Асоціальна і аморальна поведінка. Делінквентна (протиправна) і кримінальна (злочинна) поведінка. Адиктивна поведінка. Зловживання алкоголем, уживання наркотиків, суїцидальна поведінка. Різновиди віктимної поведінки. Вандалізм. Ризикована поведінка.

Тема 8. Вікові аспекти девіантної поведінки.

Особливості виникнення опору виховним впливам у дошкільному віці:

несприятливий стиль і умови сімейного виховання, дефіцит спілкування з батьками та однолітками тощо.

Шкільна дезадаптація, відсутність навичок взаємодії з соціумом як передумови девіантної поведінки молодшого школяра.

Вікові особливості становлення особистості підлітка, їх вплив на відхилення в поведінці. Почуття «дорослості» як суперечність між орієнтацією на самостійність і відсутність відповідного життєвого досвіду, посилення орієнтації на однолітків і зростання залежності поведінки від групових норм як передумови девіантної поведінки підлітків. Особистісні відхилення в підлітковому віці (синдром відчуження, реалізація, деперсоналізація, депресія, дисморфофобія), їх вплив на відхилення в поведінці підлітків.

Характерологічні прояви девіантної поведінки у підлітковому віці.

Тема 9. Гендерні аспекти девіантної поведінки

Гендерно-рольові особливості підлітків-девіантів. Неадекватна гендерна соціалізація та девіантна поведінка. Неадекватне статеве виховання в сім'ї, неадекватні гендерні стереотипи, відсутність гендерної просвіти як чинники девіантної поведінки. Гендерні особливості виховання підлітків з девіантною поведінкою. Гендерні особливості прояву девіантної поведінки.

Змістовний модуль 2. Напрямки роботи психологів з підлітками девіантної поведінки

Тема 10. Соціально-психологічна діагностика девіантної поведінки у підлітковому віці

Принципи психологічної діагностики підлітків-девіантів: системний підхід, індивідуальний підхід, принцип педагогічного оптимізму, прогностичність тощо.

Методи психологічної діагностики підлітків-девіантів. Метод спостереження. Предмет спостереження за поведінкою осіб з девіаціями. Параметри фіксації особливостей поведінки і зовнішнього вигляду осіб з девіантною поведінкою під час спостереження (за Н.Ю. Максимовою): загальний зовнішній вигляд, особливості мовлення, соціальна поведінка, настрої, ставлення до обстеження, особливості діяльності під час обстеження. Етапи спостереження. Карта спостережень Д. Скотта. Бесіда як метод дослідження девіантної поведінки особистості. Вимоги до проведення бесіди з особами з девіантною поведінкою. Основні прийоми методу бесіди в роботі з девіантними особами. Тестування як метод дослідження девіантної поведінки особистості.

Методика діагностики схильності до девіантної поведінки (О. М. Орел). Тест Люшера. ПДО Личко. Опитувальник Р. Кеттела.

Тема 11. Психологічне консультування підлітків з девіантною поведінкою

Психологічне консультування особистості з девіантною поведінкою. Інформування клієнта. Стратегії інформування клієнта. Особливості фокусування уваги під час інформування. Навчання навичкам саморегуляції в процесі психоконсультування. Навчання способам (механізмам) психологічного захисту: раціоналізація, проекція, витіснення, ідентифікація, компенсація, гіперкомпенсація, фантазування, домінуючі або зверх цінні ідеї. Особливості організації консультування із застосуванням методів раціональної терапії (П. Дюбуа), логотерапії (В. Франкл), психології самореалізації (А.Маслоу), позитивної психотерапії (Н. Пезешкіан), когнітивної терапії (А.Бек), раціонально-емотивної терапії (А. Елліс) у роботі з особами з девіантною поведінкою.

Тема 12. Психологічна корекція девіантної поведінки підлітків

Психологічна корекція девіантної поведінки. Цілі психокорекції в роботі з девіантними особистостями. Види стратегій психокорекції (Ю.С. Шевченко). Аутотренінг. Прогресивна м'язова релаксація. Методика біологічного зворотного зв'язку. Нейролінгвістичне програмування. Психодрама. Корекційна програма для важковиховуваних школярів (за Ключе). Прийоми корекційно-виховного впливу на підлітків-девіантів (Ю. Клейберг).

Тема 13. Психологічна терапія у роботі з підлітками-девіантами

Психотерапія в роботі з особами з девіантною поведінкою. Цілі психотерапії. Сугестивні методи психотерапії: гіпноз, гетеросугестія, аутосугестія. Психоаналітичні методи: метод вільних асоціацій, реакції переносу і супротиву. Гештальттерапія: вправи, спрямовані на розширення свідомості з використанням принципу «тут і тепер»; формування завершених гештальтів за допомогою інтеграції протилежностей; робота з мріями тощо.

Тема 14. Психологічні умови профілактики девіантної поведінки у підлітковому віці

Системний підхід до профілактики девіантної поведінки. Соціально-психологічні механізми впливу на особистість (переконання, навіювання, психічне зараження, наслідування тощо) та їх урахування в профілактиці і подоланні відхилень у поведінці дитини.

Профілактика відхилень у поведінці дитини як комплекс соціально-психологічних і педагогічних заходів, спрямованих на виявлення і корекцію умов, що сприяють проявам

девіацій. Пропаганда здорового образу життя, створення сприятливого соціально-психологічного клімату в мікросоціальному оточенні дитини, створення можливостей для самореалізації особистості як передумови попередження відхилень у поведінці.

Тема 15. Методика встановлення контакту психолога з підлітками-девіантами

Проблема взаємовідносин між підлітком і дорослим. Контактне спілкування: поняття, мета. Стадії взаємодії психолога з підлітками-девіантами. Тактика поведінки у взаємодії з підлітками девіантної поведінки.

Змістовний модуль 3. Робота психолога з окреми формами девіантної поведінки

Тема 16. Методика роботи психолога з агресивними підлітками

Агресія : поняття, характеристики, елементи. Джерела та чинники агресивної поведінки підлітків. Класифікація видів агресії. Типологія агресивних підлітків. Вандалізм як форма агресивної поведінки. Методика психологічної діагностики агресивної поведінки. Програма психолого-педагогічної корекції агресивності.

Тема 17. Булінг як психолого-педагогічна проблема у середовищі підлітків

Поняття булінгу. Механізми, які спричиняють розповсюдження шкільного булінгу. Форми шкільного булінгу. Типологія кривдників (булерів). Ознаки того, що діти є об'єктом булінгу. Заходи щодо профілактики булінгу в школах.

Тема 18. Методика роботи психологі з підлітками, схильними до суїцидальної поведінки

Поняття суїциду та суїцидальної поведінки. Особливості суїцидальної поведінки у підлітків. Структура суїцидальної поведінки. Зовнішні форми суїцидальної поведінки. Чинники підліткових суїцидів. Типи суїцидальної поведінки у підлітків. Методика діагностики схильності до суїцидальних станів. Психологічна профілактика суїцидів. Напрями роботи психолога щодо профілактики суїцидальної поведінки підлітків.

Тема 19. Методика роботи психолога з підлітками делінквентної поведінки

Поняття делінквентної поведінки. Поняття та види правопорушень. Детермінанти делінквентної поведінки неповнолітніх. Типологія неповнолітніх делінквентів за

мотиваційними та особистісними характеристиками. Типи особистості неповнолітніх правопорушників за спрямованістю. Характерні риси особистості делінквентів. Методики виявлення схильності до делінквентної поведінки. Програма профілактики правопорушень серед неповнолітніх. Напрями профілактичної діяльності щодо подолання делінквентних проявів у поведінці неповнолітніх.

Тема 20. Психологічний супровід неповнолітніх в місцях позбавлення волі

Типи неповнолітніх злочинців, які перебувають в місцях позбавлення волі. Соціальна та психологічна адаптація неповнолітніх до умов соціальної ізоляції. Чинники адаптації неповнолітніх до перебування в місцях позбавлення волі. Етапи роботи психолога з неповнолітніми засудженими. Психічні стани неповнолітніх, які перебувають в умовах соціальної ізоляції. Методи корекції та ресоціалізації неповнолітніх злочинців. Підготовка неповнолітніх до виходу з місць позбавлення волі.

Тема 21. Методика роботи психолога з підлітками адиктивної поведінки

Поняття та види адиктивної поведінки. Форми залежної поведінки. Ознаки залежної поведінки. Стадії розвитку адиктивної поведінки. Психологічна готовність до адиктивної поведінки. Загальні етапи діяльності щодо профілактики залежностей неповнолітніх. Методики дослідження схильності до залежної поведінки. Програма роботи з підлітками, які мають залежності.

Тема 22. Особливості роботи психолога з підлітками, які мають інтернет-залежність

Поняття та особливості інтернет-залежності. Ознаки інтернет-залежності. Психологічні аспекти інтернет-залежності підлітків. Психологічні детермінанти формування інтернет-залежності. Негативний вплив інтернет-залежності на особистісний розвиток підлітків. Методики виявлення залежності від віртуальної реальності. Стратегія роботи з підлітками, які мають інтернет-залежність.

Тема 23. Робота з підлітками, схильними до хімічних адикцій

Поняття та види хімічних залежностей. Особливості зловживання ПАР серед підлітків. Чинники ризику вживання ПАР. Психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії неповнолітніми. Мотиви вживання спиртного підлітками. Профілактика алкоголізму серед підлітків. Особливості накопичення знань про наркотики і формування ставлення до них у різних вікових групах. Первинна профілактика зловживання ПАР.

Підходи до профілактики куріння в школах.

Тема 24. Методика роботи з підлітками, які мають надцінні психологічні захоплення

Ознаки надцінних психологічних захоплень. Варіанти надцінних захоплень. Ознаки, характерні для осіб, залежних від азартних ігор. Шляхами профілактики фанатизму. Рекомендації щодо профілактики дисморфоманійних уявлень. Профілактика фізичних адикцій.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	Усього	у тому числі					усьог о	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1. Теоретичний аналіз девіантної поведінки у психології												
Змістовний модуль 1. Теоретичні аспекти девіантної поведінки у підлітковому віці												
Тема 1. Девіантна поведінка як предмет наукового пізнання.				2		4						
Тема 2. Нормативна регуляція соціальної поведінки та поведінкові відхилення				2		4						
Тема 3. Чинники девіантної поведінки особистості				2		4						
Тема 4. Сім'я як соціально-педагогічний чинник девіантної поведінки				2		4						
Тема 5. Заклади освіти як чинники девіантної поведінки підлітків				2		4						
Тема 6. Група ровесників як чинник девіантної поведінки				2		4						

Тема 7. Проблема класифікації поведінкових відхилень				2	4								
Тема 8. Вікові аспекти девіантної поведінки.				2	4								
Тема 9. Гендерні аспекти девіантної поведінки				2	4								
Усього				18	36								
Модуль 2. Практичні аспекти роботи психолога з підлітками девіантної поведінки													
Змістовний модуль 2. Напрямки роботи психологів з підлітками девіантної поведінки													
Тема 10. Соціально-психологічна діагностика девіантної поведінки у підлітковому віці				2	4								
Тема 11. Психологічне консультування підлітків з девіантною поведінкою				2	4								
Тема 12. Психологічна корекція девіантної поведінки підлітків				2	4								
Тема 13. Психологічна терапія у роботі з підлітками-девіантами				2	2								
Тема 14. Психологічні умови профілактики девіантної поведінки у підлітковому віці				2	2								
Тема 15. Методика встановлення контакту психолога з підлітками-девіантами				2	2								
Змістовний модуль 3. Робота психолога з окреми формами девіантної поведінки													
Тема 16. Методика роботи психолога з агресивними підлітками				2	2								
Тема 17. Булінг як психолого-педагогічна проблема у середовищі підлітків				2	2								

Тема 18. Методика роботи психологі з підлітками, схильними до суїцидальної поведінки				2		2							
Тема 19. Методика роботи психолога з підлітками делінквентної поведінки				2		2							
Тема 20. Психологічний супровід неповнолітніх в місцях позбавлення волі				2		2							
Тема 21. Методика роботи психолога з підлітками адиктивної поведінки				2		2							
Тема 22. Особливості роботи психолога з підлітками, які мають інтернет-залежність				2		2							
Тема 23. Робота з підлітками, схильними до хімічних адикцій				2		2							
Тема 24. Методика роботи з підлітками, які мають надцінні психологічні захоплення				2		2							
Усього годин				30		40							
Модуль 3													
ІНДЗ				—		—							
Усього годин				36		72							

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Девіантна поведінка як предмет наукового пізнання.	2
2	Нормативна регуляція соціальної поведінки та поведінкові відхилення	2
3	Чинники девіантної поведінки особистості	2
4	Сім'я як соціально-педагогічний чинник девіантної поведінки	2
5	Заклади освіти як чинники девіантної поведінки підлітків	2
6	Група ровесників як чинник девіантної поведінки	2
7	Проблема класифікації поведінкових відхилень	2
8	Вікові аспекти девіантної поведінки.	2
9	Гендерні аспекти девіантної поведінки.	2
10	Соціально-психологічна діагностика девіантної поведінки у підлітковому віці	2

11	Психологічне консультування підлітків з девіантною поведінкою	2
12	Психологічна корекція девіантної поведінки підлітків	2
13	Психологічна терапія у роботі з підлітками-девіантами	2
14	Психологічні умови профілактики девіантної поведінки у підлітковому віці	2
15	Методика встановлення контакту психолога з підлітками-девіантами	2
16	Методика роботи психолога з агресивними підлітками	2
17	Булінг як психолого-педагогічна проблема у середовищі підлітків	2
18	Методика роботи психологі з підлітками, схильними до суїцидальної поведінки	2
19	Методика роботи психолога з підлітками делінквентної поведінки	2
20	Психологічний супровід неповнолітніх в місцях позбалення волі	2
21	Методика роботи психолога з підлітками адиктивної поведінки	2
22	Особливості роботи психолога з підлітками, які мають інтернет-залежність	2
23	Робота з підлітками, схильними до хімічних адикцій	2
24	Методика роботи з підлітками, які мають надцінні психологічні захоплення	2
	Разом	48

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Девіантна поведінка як предмет наукового пізнання.	4
2	Нормативна регуляція соціальної поведінки та поведінкові відхилення	4
3	Чинники девіантної поведінки особистості	4
4	Сім'я як соціально-педагогічний чинник девіантної поведінки	4
5	Заклади освіти як чинники девіантної поведінки підлітків	4
6	Група ровесників як чинник девіантної поведінки	4
7	Проблема класифікації поведінкових відхилень	4
8	Вікові аспекти девіантної поведінки.	4
9	Гендерні аспекти девіантної поведінки.	4
10	Соціально-психологічна діагностика девіантної поведінки у підлітковому віці	4
11	Психологічне консультування підлітків з девіантною поведінкою	4
12	Психологічна корекція девіантної поведінки підлітків	4
13	Психологічна терапія у роботі з підлітками-девіантами	2
14	Психологічні умови профілактики девіантної поведінки у підлітковому віці	2
15	Методика встановлення контакту психолога з підлітками-девіантами	2
16	Методика роботи психолога з агресивними підлітками	2
17	Булінг як психолого-педагогічна проблема у середовищі підлітків	2
18	Методика роботи психологі з підлітками, схильними до суїцидальної поведінки	2
19	Методика роботи психолога з підлітками делінквентної поведінки	2
20	Психологічний супровід неповнолітніх в місцях позбалення волі	2

21	Методика роботи психолога з підлітками адиктивної поведінки	2
22	Особливості роботи психолога з підлітками, які мають інтернет-залежність	2
23	Робота з підлітками, схильними до хімічних адикцій	2
24	Методика роботи з підлітками, які мають надцінні психологічні захоплення	2
	Разом	72

10. Індивідуальні завдання

Теми для доповідей:

1. Наукові підходи до оцінки поведінкової норми, патологій та девіацій.
2. Ідеальна норма, креативність та девіації поведінки.
3. Психологія гармонійної і нормативної поведінки.
4. Феноменологічна діагностика поведінкових стереотипів.
5. Стадії та рівні прояву девіантної поведінки.
6. Взаємодія індивіда з реальністю як основа оцінки девіантної поведінки.
7. Зловживання речовинами, що викликають стан зміненої психічної діяльності.
8. Характерологічні та патохарактерологічні реакції і розлади особистості.
9. Неестетична поведінка або девіації стилю поведінки.
10. Сексуальні девіації і перверсії..
11. Гендерні аспекти девіантної поведінки.
12. Вплив стилю педагогічного спілкування на девіанту поведінку підлітків.
13. Вплив неадекватного батьківського ставлення до дитини на відхилення в її психічному і особистісному розвитку
14. Оточення підлітків як чинник прояву поведінкових девіацій.
15. Рок – музика як фактор виникнення агресивності.
16. Особливості мотиваційної сфери підлітків-девіантів.
17. Особливості емоційної саморегуляції підлітків-девіантів.
18. Конфліктність як одна із причин появи девіантної поведінки.
19. Особливості спілкування підлітків з неформальних груп.
20. Роль підліткової субкультури у самовизначенні підлітків з девіантною поведінкою.
21. Вплив соціального середовища на формування особистості девіантного підлітка.
22. Індивідуальний підхід до школярів-неформалів.
23. Чинники девіантної поведінки у сучасному інформаційному суспільстві.
24. Особливості встановлення контакту з підлітками-девіантами.
25. Використання щоденника самоаналізу у підвищенні рівня осмислення життя девіантів.

11. Методи навчання

- МН1 – словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо);
- МН2 – практичний метод (лабораторні та практичні заняття);
- МН3 – наочний метод (метод ілюстрацій і метод демонстрацій);
- МН4 – робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату);
- МН5 – відеометод у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо);
- МН6 – самостійна робота (розв'язання програмних завдань);
- МН7 – індивідуальна науково-дослідна робота студентів.

12. Методи оцінювання результатів навчання

- МО2 – усне або письмове опитування
- МО3 – колоквиум,
- МО4 – тестування;
- МО5 – командні проекти;
- МО6 – реферати, есе;
- МО7 – презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- МО8 – студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- МО9 – захист лабораторних і практичних робіт;
- МО10 – залік.

13. Засоби діагностики результатів навчання

Аудиторна робота передбачає такі форми навчальної роботи: лекції та семінарські заняття. Самостійна робота передбачає вивчення окремих розділів програми, з наступним усним звітом, складанням структурно-логічних схем, анотуванням, рецензуванням, виконання аналітичних оглядів, складанням конспектів і тезисів, підбором діагностичних процедур за темою. Викладання дисципліни поєднує традиційні методи і прийоми дидактики вищої школи, а також інноваційні технології.

Контроль за процесом засвоєння студентами курсу та якістю знань здійснюватиметься у ході **поточного та підсумкового** контролю.

Поточний контроль здійснюється у формі оцінок за різні види аудиторної та самостійної роботи – активність на семінарах (участь у обговоренні питань, у дискусіях тощо), результати виконання творчих завдань, підготовки і презентації рефератів та ін.

Оцінювання знань студентів здійснюється за 100 бальною шкалою, з наступним використанням рейтингової стратегії. Шкали оцінювання розроблені на основі університетського та кафедрального положення про систему оцінювання знань студентів.

Робота студентів на семінарських заняттях оцінюється за **трьохбальною шкалою**. Один бал – «задовільно», два бали – «добре», три бали – «відмінно».

14. Критерії оцінювання результатів навчання. Визначити за допомогою якісних критеріїв мінімальний пороговий рівень оцінки і трансформувати його в мінімальну позитивну оцінку. Зазначити використовувану числову (рейтингову) шкалу.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73	задовільно	
60-63		
33-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

15. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота																								Сума		
Змістовий модуль 1									Змістовий модуль 2						Змістовий модуль 3									Реферат	Тестува	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	T16	T17	T18	T19	T20	T21	T22	T23	T24	12	16	
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3			

16. Методичне забезпечення

На кафедрі створено навчально-методичний комплекс дисципліни, який включає:

- конспект лекцій;
- методичні вказівки щодо підготовки до семінарських занять;
- методичні вказівки щодо організації самостійної роботи з дисципліни;
- методичні вказівки щодо написання доповідей;
- пакет візуального супроводу дисципліни.

17. Питання для підготовки до підсумкового контролю

1. Співвідношення понять «норма» і «відхилення».
2. Девіантна поведінка як психолого-педагогічна проблема.
3. Психологічна сутність поняття «девіантна поведінка».
4. Норми поведінки та відхилення від них: основні дослідницькі підходи.
5. Зміст поняття «девіантна поведінка» у різних напрямках психологічного знання.
6. Структура девіантної поведінки.
7. Чинники девіантної поведінки.
8. Соціально-психологічні чинники девіантної поведінки.
9. Педагогічні чинники девіантної поведінки особистості
10. Сім'я як чинник девіантної поведінки.
11. Референтна група як чинник девіантної поведінки.
12. Школа як чинник девіантної поведінки.
13. Роль ЗМІ у виникненні девіантної поведінки
14. Принципи діагностичної роботи з підлітками-девіантами.
15. Основні методи діагностики девіантної поведінки підлітків.
16. Схема аналізу девіантної поведінки.
17. Мета і стадії психологічної діагностики особистості.
18. Особливості використання методу спостереження у психодіагностиці змісту і чинників девіантної поведінки особистості.
19. Специфіка підготовки та проведення бесіди з девіантними особистостями.
20. Метод тестування у виявленні девіацій поведінки.
21. Методики для виявлення проявів девіантної поведінки.
22. Психологічне консультування підлітків-девіантів.
23. Методи психологічного консультування особистості з девіантною поведінкою
24. Напрямки корекційної роботи девіантної поведінки.
25. Психологічна терапія у роботі з девіантами.
26. Профілактика девіантної поведінки підлітків: основні напрямки.
27. Особливості встановлення контакту з підлітками-девіантами.
28. Агресивна поведінка підлітків: поняття, ознаки, напрями корекції та профілактики.
29. Види та особливості агресивної поведінки.
30. Булінг: напрями роботи.
31. Аутоагресивна поведінка підлітків.
32. Ознаки суїцидальної поведінки підлітків.
33. Напрями роботи з підлітками, схильними до суїциду.
34. Способи саморегуляції емоційного стану в процесі психологічного консультування підлітка, який намагався вчинити самогубство.
35. Делінквентний вид девіантної поведінки.
36. Причини підліткової злочинності.
37. Психологічний супровід неповнолітніх в місцях позбавлення волі.
38. Адиктивна поведінка.
39. Патохарактерологічний вид девіантної поведінки.
40. Психопатологічний вид девіантної поведінки.
41. Вид девіантної поведінки на основі гіперздібностей.
42. Порушення харчової поведінки.
43. Сексуальні девіації.
44. Комунікативні девіації.
45. Індивідуально-психологічні чинники девіантної поведінки особистості.
46. Особливості ставлення особистості з девіантною поведінкою до себе.
47. Методи дослідження психопатологічного виду девіантної поведінки.
48. Методи виявлення схильності особи до агресивної поведінки.

49. Методи виявлення схильності особи до аутоагресивної поведінки.
50. Методи дослідження комунікативних девіацій.

18. Рекомендована література

Базова

1. Білецька В.В. Девіантна поведінка учнів: форми, прояви, попередження (методичні рекомендації практичним психологам, соціальним педагогам, вчителям загальноосвітніх навчальних закладів) / В.В. Білецька. – Миколаїв, 2011. – 40 с.
2. Бондарчук О.І. Психологія девіантної поведінки: Курс лекцій / О.І. Бондарчук. – К.: МАУП, 2006. – 88 с.
3. Вольнова Л. М. Профілактика девіантної поведінки підлітків: навч.-метод. посібник до спецкурсу «Психологія девіацій» для студентів спеціальності «Соціальна робота» у двох частинах. – Ч. 1. Теоретична частина. – 2-ге вид., перероб і доповн. – К., 2016. – 188 с.
4. Ківенко Н.В. Девіантна поведінка: сучасна парадигма: Монографія / Н.В. Ківенко, І. І. Лановенко, П.В. Мельник. – Ірпінь: АДПС України, 2002. – 240 с.
5. Максимова Н.Ю. Психологія девіантної поведінки: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів / Н.Ю. Максимова. – К.: Либідь, 2011. – 520 с.

Допоміжна

6. Аддиктивное состояние человека: Учеб. пособие / С. В. Дремов, А. М. Уразаев, Н.Л.Мамышева. – Томск: Изд-во Томского гос.пед. ун-та, 2000. – 90 с.
7. Андреев Н. А. Асоциальное поведение несовершеннолетних. – Самара: Изд-во Самарского юрид. ин-та Минюста России, 2001. – 153 с.
8. Апетик Н. М. та ін. Психокорекційні техніки як засіб формування адекватного образу – Я і саморегуляції неповнолітніх з поведінковими девіаціями. – Чернівці: Рута, 2000. – 41 с.
9. Бадмаев С. А. Психологическая коррекция отклоняющегося поведения школьников / С. А. Бадмаев ; Под ред. И с предисл. Гройсмана А. Л. – М. : Магистр, 1999. – 95 с.
10. Баженов В. Г. Психологические механизмы коррекции девиантного поведения школьников / В. Г. Баженов, В. П. Баженова. – Ростов н/Д. : Феникс, 2007. – 320 с.

11. Виничук Н. В. Психология аномального поведения : учебн. пособие [Электронный ресурс] / Н. В. Виничук. – Владивосток : ТИДОТ ДВГУ, 2004. – 198 с. – Режим доступа : <http://studentam.net/content/view/989/27/>
12. Воронцова М. В. Теория деструктивности : учебн. пособие / М. В. Воронцова, В. Н. Макаров, Т. В. Бюндюгова. – Таганрог : Издатель А.Н. Ступин, 2014. – 360 с.
13. Гоголева А. В. Аддиктивное поведение и его профилактика. – 2-е изд., стер. – М. : Московский психолого-социальный ин-т; Воронеж : НПО «МОДЭК», 2003. – 240 с.
14. Змановская Е. В. Девиантология (Психология отклоняющегося поведения): [учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений] / Е. В. Змановская. – Изд. 3-е, испр., доп. – М. : Издательский центр «Академия», 2006. – 286 с.
15. Квітковська Н. В. Психологія девіантної поведінки учнів (умови, причини, особливості виховання, проблемні родини, профілактика та корекція) : навч.-метод. Посібник / Н. В. Квітковська. – Миколаїв, 2010. – 240 с.
16. Клейберг Ю. А. Психология девиантного поведения : учебн. пособие для вузов Ю. А. Клейберг. – 2-е изд. – М. : ТЦ Сфера, 2003. – 160 с.
17. Ковальчук М. А. Девиантное поведение: профилактика, коррекция, реабилитация : [пособие] / М. А. Ковальчук, И. Ю. Тарханова. – М. : Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2013. – 286 с. – (Библиотека психолога).
18. Максимова Н. Ю. Психологія девіантної поведінки : навч. посіб. / Н. Ю. Максимова ; [ред. : С. В. Головки]. – К. : Либідь, 2011. – 520 с.
19. Макушина О. П. Психология зависимости : учебн. пособие [Электронный ресурс] / О. П. Макушина. – Воронеж : ИПЦ ВГУ, 2007. – 78 с. – Режим доступа : <http://window.edu.ru/resource/297/59297/files/m07-115.pdf>
20. Менделевич В. Д. Психология девиантного поведения : учебн. пособие / В.Д. Менделевич. – СПб. : Речь, 2005. – 445 с.
21. Міщик Л. І. Соціально-психологічні та педагогічні проблеми дезадаптації дітей і підлітків : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Л. І. Міщик, З. Г. Білоусова ; Запоріж. держ. ун-т. – Запоріжжя, 2003. – 106 с.
22. Немченко С. Г. Педагогічна корекція девіантної поведінки старшокласників загальноосвітньої школи : монографія / С. Г. Немченко. – Донецьк : Юго-Восток, 2008. – 262 с.
23. Павленок П. Д. Социальная работа с лицами и группами девиантного поведения : учебн. пособие / П. Д. Павленок, М. Я. Руднева ; отв. ред. П.Д. Павленок. – М. : ИНФРА-М, 2007. – 185 с. – (Высшее образование).

24. Парфанович І. І. Система попередження і подолання девіантної поведінки дівчат : монографія / Парфанович Іванна Іванівна. – Т. : ТНПУ, 2012. – 367 с.
25. Перешеина Н. В. Девиантный школьник: Профилактика и коррекция отклонений / Н. В. Перешеина, М. Н. Заостровцева. – М. : ТЦ Сфера, 2006. – 192 с.
26. Проблемы социальных девиаций : учебн. пособие / Под ред. д-ра филос. наук, проф. Е. П. Агапова [Электронный ресурс]. – Ростов-на-Дону : Центр универсальной полиграфии, 2010. – 271 с. – Режим доступа : <http://roovee.net/c179/item1318480-down.html>
27. Психологическая работа с девиантными подростками: проблемы и возможности : монография [Электронный ресурс] / ФГОУ ВПО «Волгоградская академия государственной службы». – Волгоград : Изд-во ФГОУ ВПО ВАГС, 2009. – 316 с. – Режим доступа : <http://www.doc4net.ru/doc/2392177699329>
28. Пятунин В. А. Девиантное поведение несовершеннолетних : современные тенденции / [Электронный ресурс] В. А. Пятунин. – Москва : РОО «Центр содействия реформе уголовного правосудия», 2010. – 282 с. – Режим доступа : <http://www.prison.org/download/Deviant%20behavior%20of%20juveniles,%20Pyatunin.pdf>
29. Рудакова И.А. Девиантное поведение / И.А. Рудакова, О.С. Ситникова, Н.Ю. Фальчевская. – Ростов – на – Дону: «Фенікс», 2005. – 156 с.
30. Сорочинська В. Є. Основи превентивної педагогіки : [навч. посіб.] / В. Є. Сорочинська. – Вінниця : Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М.Коцюбинського, 2008. – 173 с.
31. Тарновська О. С. Девіантна поведінка підлітків і превентивна робота : навч.-метод. посіб. Ч. 1 / О. С. Тарновська ; Чернів. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича. – Чернівці : Рута, 2003. – 82 с.
32. Усова Е.Б. Психология девиантного поведения: учеб.метод. комплекс / Е.Б. Усова. – Минск: Изд-во МИУ, 2010. – 180с.
33. Федорченко Тетяна Євгенівна. Профілактика девіантної поведінки школярів в умовах соціокультурного середовища: соціально-педагогічний аспект : монографія / Тетяна Федорченко. – Черкаси : [Чабаненко Ю. А.], 2011. – 492 с.
34. Фіцула М. М. Відхилення у поведінці неповнолітніх: шляхи їх попередження та подолання : навч.-метод. посібник/ М. М. Фіцула, І. І. Парфанович. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2008. – 432 с.
35. Фіцула М. М. Методика попередження і подолання педагогічної занедбаності учнів загальноосвітніх шкіл / М. М. Фіцула. – Ужгород, Тернопіль : Мистецька лінія, 2002. 228 с.

36. Фурманов И. А. Профилактика нарушений поведения в учреждениях образования / И.А.Фурманов, А.Н.Сизанов, В.А.Хриптович. – Минск : РИВШ, 2011. – 250 с.

37. Хомич А. В. Психология девиантного поведения : учебн. пособие [Электронный ресурс] / А. В. Хомич. – Ростов-на-Дону : Южно-Российский Гуманитарный Институт, 2006. – 140 с. – Режим доступа : <http://khomich.narod.ru/DEVIANTNOE-POVEDENIE/Deviantnoeposobie.htm>

38. Шнейдер Л. Б. Девиантное поведение детей и подростков / Л. Б. Шнейдер. – М. : Академический Проект ; Трикста, 2005. – 336 с. – (Психологические технологии).

19. Інформаційні ресурси

1. Електронна бібліотека Національної бібліотеки України ім.В.І.Вернадського (www.nbuv.gov.ua)

2. <http://tu5.do.am/load/psikhologija>

3. <http://www.br.com.ua/kurs/Psychology>